

ENTREPRENEURSHIP OF BULGARIAN AND POLISH STUDENTS – COMPARATIVE RESEARCH

Joanna Rudawska, PhD

Jan Kochanowski University
in Kielce, Faculty of Law and Social Sciences,
5 Żeromskiego Str., 25-369 Kielce, Poland,
e-mail: jrudawska@ujk.edu.pl

Daniel Pavlov, PhD

University of Ruse “Angel Kanchev”, Faculty of
Business and Management,
8 Studentska Str., Ruse 7017, Bulgaria,
e-mail: dpavlov@uni-ruse.bg

Przedsiębiorczość bułgarskich i polskich studentów – badania porównawcze

Dr Joanna Rudawska

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach,
Wydział Prawa i Nauk Społecznych
ul. Żeromskiego 5 25-369 Kielce, Polska,
E-mail: jrudawska@ujk.edu.pl

Dr Daniel Pavlov

Uniwersytet im. “Angel Kanchev” w Ruse
Wydział Przedsiębiorczości i Zarządzania
ul. Studentska 8, Ruse 7017, Bułgaria,
E-mail: dpavlov@uni-ruse.bg

Abstract: *The study examines the impact of the COVID-19 pandemic related economic crisis on Bulgarian enterprises by firm size across sectors and regions in 2020, using data from the National statistical institute. The analysis shows that micro and large enterprises performed better during the crisis, whereas enterprises of medium size were less successful.*

Keywords: economic crises, firm size, adaptivity.

I. Introduction

Entrepreneurship is identified as a key element for the development of economy. It is a phenomenon analysed from various perspectives and levels, including national, organisational, and individual ones. Entrepreneurship is understood as a process, an attitude, and a trait. In the subject literature, there is still an ongoing

I. Wprowadzenie

Przedsiębiorczość jest identyfikowana jako kluczowy element dla rozwoju gospodarki. Jest fenomenem badanym w różnych ujęciach i poziomach zarówno krajowym, organizacyjnym jak i indywidualnym. Przedsiębiorczość jest ujmowana zarówno jako proces, postawa i cecha. W literaturze przedmiotu nadal trwa nieprzerwanie

discussion of what entrepreneurship really is, what determines the level of entrepreneurship, how an entrepreneur differs from non-entrepreneurs (Bruyat, Julien, 2001; Marlow and McAdam 2011; Luor at al., 2014). Schumpeter (1965) defines entrepreneurs as „individuals who exploit market opportunity through technical and/or organizational innovation”. Ronstadt (1984) emphasises that it is a dynamic process carried out by individuals, and its main task is to create incremental wealth. Hisrich (1990), in turn, points out that an entrepreneur demonstrates such behaviours as “initiative and creative thinking, is able to organize social and economic mechanisms to turn resources and situations to practical account and accepts risk and failure”. Kuratko (2009) introduces an integrated definition by emphasising the elementary factors necessary, according to him, to make entrepreneurship occur. In his approach, “entrepreneurship is a dynamic process of vision, change, and creation” and requires, above all, passion and energy to implement new and creative solutions, and is inextricably linked with risk. Moreover, entrepreneurship is the ability to recognise opportunities everywhere where others see only chaos. The research results indicate that behaviours, entrepreneurial attitudes, as well as tendencies and motivations to undertake entrepreneurial activity differ in individual countries (The Global Entrepreneurship Monitor, GEM, 2020). Institutions of higher education play an important role in shaping entrepreneurial competences which are transformed into specific activities at later stages. The article presents the results of research on the entrepreneurship of Bulgarian and Polish students in the context of the specificity of countries, based on the construct of Individual Entrepreneurial Orientation (IEO).

II. Entrepreneurship Measurement

The individual level of entrepreneurship may be measured through Individual Entrepreneurial Orientation (IEO). IEO is a construct that derives from research on the level of organisational entrepreneurship (Miller, 1983), and was adapted to

dyskusja czym tak naprawdę jest przedsiębiorczość, co determinuje poziom przedsiębiorczości, czym różni się przedsiębiorca od nie przedsiębiorcy (Bruyat, Julien, 2001; Marlow and McAdam 2011; Luor at al., 2014). Schumpeter (1965) definiował przedsiębiorców jako „jednostki, które wykorzystują możliwości stwarzane przez rynek dzięki wprowadzającym innowacjom o charakterze technicznym i/lub organizacyjnym”. Ronstadt (1984) podkreślał, że jest to proces dynamiczny, realizowany przez osoby indywidualne, a jego głównym zadaniem jest kreowanie rosnącego bogactwa. Hisrich (1990) zaznaczał natomiast, że przedsiębiorca demonstruje zachowania takie jak „inicjatywa i kreatywne myślenie, zdolność do organizowania mechanizmów społecznych i ekonomicznych w celu praktycznego wykorzystania zasobów i okoliczności, a także umiejętność podejmowania ryzyka i akceptowania porażki”. Kuratko (2009) wyprowadził zintegrowaną definicję podkreślając elementarne czynniki niezbędne według niego dla wystąpienia przedsiębiorczości. W jego ujęciu „przedsiębiorczość jest dynamicznym procesem łączenia wizji, wdrażania zmiany i tworzenia” i wymaga przede wszystkim pasji i energii do wdrażania nowych, kreatywnych rozwiązań i jest nierozdzielnie związana z ryzykiem. Co więcej przedsiębiorczość to umiejętności rozpoznawania w otoczeniu szans tam, gdzie inni widzą tylko chaos. Wyniki badań wskazują, że zachowania, postawy przedsiębiorcze, jak i tendencje i motywacje do podejmowania aktywności przedsiębiorczej różnią się w poszczególnych krajach (The Global Entrepreneurship Monitor, GEM, 2020). Uczelnie pełnią ważną rolę w kształtowaniu kompetencji przedsiębiorczości, które na późniejszych etapach są przekuwane na konkretne aktywności. W artykule zaprezentowano wyniki badań przedsiębiorczości Bułgarskich i polskich studentów w kontekście specyfiki kraju w oparciu o konstrukt Indywidualnej Orientacji Przedsiębiorczej (IEO).

II. Pomiar przedsiębiorczości

Indywidualny poziom przedsiębiorczości może być mierzony poprzez Indywidualną Orientację Przedsiębiorczą (IEO). IEO to konstrukt, który wywodzi się z badań nad

analyse the level of individual entrepreneurship (Bolton and Line, 2012). According to Miller (1983), an enterprise may be marked on a continuum as an entrepreneurial one, i.e. one characterised by a pioneering and active approach to strategy implementation, taking innovative actions and bearing risks related to them, and a passive and less market-active one to the other end. Covin & Slevin (1989) strengthen the construct by developing it with three dimensions: innovativeness, proactivity and risk-taking. In this sense, this construct has become widely recognised by researchers (Rudawska, 2020). In the following years, researchers have tried to add new dimensions. For example, Lumpkin and Dess (1996) add a dimension of autonomy and competitive aggressiveness, thus increasing the number of these dimensions to five. However, the research based on the Covin and Slevin's tool in a three-dimensional approach prevails in the subject-literature (Wójcik-Karpacz et al. 2018). Bolton and Line (2012) also use these three dimensions to measure Entrepreneurial Orientation at an individual level (IEO). The reason for this was treating sole proprietorships (self-employed persons) both as entrepreneurs and organisations (enterprises). In this approach (Bolton and Line, 2012), proactivity at an individual level is defined as *"an opportunity-seeking, forward-looking perspective characterized by new products and services ahead of the competition and acting in anticipation of future demand"*. Bolton and Line refer innovativeness to creativity and openness to experimentation, and risk-taking to a tendency of *"taking bold actions by venturing into the unknown, borrowing heavily and/or committing significant resources to ventures in uncertain environments"*. Moreover, researchers found out that IEO is correlated with Entrepreneurial Intent (IE). Bird (1988) defines intentionality as a state of mind that directs attention, experience, and actions towards a goal. Krueger (1993) defines EI as a commitment to start a new activity and treats it as a predecessor (antecedent) of entrepreneurial behaviour, which according to the theory of planned behaviour (TPB, Ajzen 1991) is determined by experiences and attitudes, and which, in turn, are determined by

poziomem przedsiębiorczości organizacyjnej (Miller, 1983), a zaadoptowany został do badania poziomu indywidualnej przedsiębiorczości (Bolton and Line, 2012). Według Millera (1983) firmę można zaznaczyć na kontinuum od przedsiębiorczej tj. charakteryzującej się pionierskim, aktywnym podejściem do realizacji strategii, podejmowania innowacyjnych działań i ponoszenia ryzyka z tym związanego, aż po drugi koniec pasywnej i mało aktywnej rynkowo firmy. Covin i Slevin (1989) ugruntowali konstrukt obudowując go trzema wymiarami: innowacyjność, proaktywność i podejmowanie ryzyka. Konstrukt ten stał się w takim ujęciu szeroko rozpoznany przez badaczy (Rudawska, 2020). W kolejnych latach badacze próbowali dodawali nowe wymiary między innymi Lumpkin i Dess (1996) dodali wymiar autonomii i konkurencyjnej agresywności, zwiększając tym samym liczbę wymiarów do pięciu. Jednak w literaturze przedmiotu przeważają badania w oparciu o narzędzie Covina i Slevina w ujęciu trójwymiarowym (Wójcik-Karpacz et al. 2018). Te trzy wymiary użyli również Bolton i Line (2012) do pomiaru Orientacji Przedsiębiorczej na poziomie indywidualnym (IEO). Uzasadnieniem dla takiego postępowania było potraktowanie jednoosobowych działalności gospodarczych (osób samozatrudnionych), którzy jednocześnie są traktowani jako przedsiębiorcy oraz organizacja (firma). W takim ujęciu (Bolton i Line, 2012) proaktywność na poziomie indywidualnym określono jako *"perspektywę poszukiwania możliwości i wybiegania w przyszłość, charakteryzującą się nowymi produktami i usługami oraz działaniami podejmowanymi w celu przewidywania przyszłego popytu"*. Innowacyjność Bolton i Line odnieśli do kreatywności i otwartości na eksperymenty, a podejmowanie ryzyka ujęli jako *"podejmowanie odważnych działań takich jak zmierzanie w nieznanym kierunku, zaciąganie kredytów i/lub przeznaczanie znacznych zasobów na realizację przedsięwzięć w niepewnych warunkach"*. Co więcej badacze uznali, że IEO jest skorelowana z Intencją Przedsiębiorczą (IE). Bird (1988) definiuje intencjonalność jako stan umysłu, który kieruje uwagę, doświadczenie a także działanie w kierunku obranego celu. Krueger (1993) definiuje EI jako zobowiązanie do rozpoczęcia nowej działalności, traktuje jako

other situational variables and features. Entrepreneurial intentions may be researched through questions about willingness to start an own business or working full-time for someone and tendency to take risks related to own business activity (Bakracheva et al. 2020).

III. Research Results

The research was conducted on the basis of a partnership agreement between the University of Ruse "Angel Kanchev" (Bulgaria) and the Jan Kochanowski University in Kielce (Poland). The research was financed from own resources and carried out using the CAWI (Computer Assisted Web Interviews) method, and the questionnaire was addressed to undergraduate, graduate and postgraduate students. The study was anonymous and lasted for 3 months, i.e. from 1 April to 30 June 2020. The research involved 1,199 students, including 681 students from Bulgaria and 518 students from Poland. It was dominated by women who constituted 971 out of 1199 respondents (i.e. 81%). Taking into account age, the largest number of students were between 21-30 years (62% respondents).

In order to analyse the Individual Entrepreneurial Orientation (IEO), a measure previously tested in the literature by Bolton and Line (2012) was used. The tool is based on a three-dimensional construction, where 3 items examine the dimension of risk-taking, 4 items examine innovativeness, and 3 items examine proactivity.

Statistical analysis was performed using the IBM SPSS Statistics 25 package. The multivariate analysis of variance allows for checking whether there is a statistically significant main effect of the country (Table 1).

poprzednik (antecedens) zachowań przedsiębiorczych, który w myśl teorii planowanego zachowania (TPB, Ajzen 1991) jest determinowany przez doświadczenia, postawy, które natomiast są determinowane przez inne zmienne sytuacyjne i cechy. Intencje przedsiębiorcze można badać poprzez pytania o chęci, wolę założenia własnej firmy bądź pracy na etacie u kogoś, skłonności do podejmowania ryzyka, związanego z własną działalnością gospodarczą (Bakracheva et al. 2020).

III. Wyniki badań

Badanie zostało przeprowadzone na bazie umowy partnerskiej pomiędzy Uniwersytetem of Ruse "Angel Kanchev" (Bułgaria) i Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach (Polska). Badanie, realizowane ze środków własnych, zostało przeprowadzone z wykorzystaniem metody CAWI (Computer Assisted Web Interviews), a kwestionariusz ankiety skierowany został zarówno do studentów studiów licencyjnych, magisterskich, jak i doktorskich. Badanie było anonimowe i trwało 3 miesiące, od 1 kwietnia do 30 czerwca 2020 roku. W badaniu wzięło udział 1199 studentów, w tym 681 z Bułgarii oraz 518 z Polski. W badaniu przeważały kobiety, które stanowiły 971 osób z 1199 badanych (tj. 81%). Biorąc pod uwagę wiek, najwięcej studentów było w wieku pomiędzy 21-30 lat (62% respondentów). Do badania Indywidualnej Orientacji Przedsiębiorczej (IEO) użyta została miara przetestowana wcześniej w literaturze przez Boltona i Line (2012). Narzędzie opiera się trójwymiarowym konstrukcie, gdzie 3 itemy badają wymiar podejmowania ryzyka, 4 innowacyjność a 3 proaktywność.

Analizy statystycznej dokonano przy użyciu pakietu IBM SPSS Statistics 25. Wieloczynnikowa analiza wariancji pozwoliła sprawdzić, czy występuje istotny statystycznie efekt główny kraju (Tabela 1).

Table 1. Descriptive statistics on entrepreneurial orientation by country, gender and age
 Tabela 1. Statystyki opisowe dotyczące orientacji przedsiębiorczej w podziale na badany kraj oraz płeć i wiek

Variable/Zmienna			Individual Entrepreneurial Orientation/Indywidualna orientacja przedsiębiorcza	
			M	SD
Country/Kraj	Bulgaria/Bułgaria		3.82	0.51
	Poland/Polska		3.54	0.73
	Statistical test result *		F(1;1185) = 2.97; p = 0.09	
Gender/Płeć	Bulgaria/Bułgaria	W/K	3.81	0.51
		M/M	4.07	0.46
	Poland/Polska	W/K	3.46	0.75
		M/M	3.67	0.66
Statistical test result */Wynik testu statystycznego*			F(2;1185) = 10.94; p < 0.001	
Age/Wiek	Bulgaria/Bułgaria	<20	3.81	0.49
		21-30	3.83	0.56
		31-40	3.82	0.46
		>40	3.84	0.46
	Poland/Polska	<20	3.47	0.76
		21-30	3.54	0.73
		31-40	3.57	0.71
		>40	3.95	0.41
Statistical test result */Wynik testu statystycznego*			F(6;1185) = 0.43; p = 0.86	

* Multivariate analysis of variance
 Source: own elaboration

The analyses were carried out for the general indicator of Entrepreneurial Orientation. Two statistically significant interactions between the country and the gender of the respondents were observed.

In Bulgaria, the average IEO level was higher than in Poland and amounted to 3.82. In Bulgaria, the women taking part in the research achieved a statistically significantly lower average entrepreneurial orientation when compared to men, $F(1; 1185) = 7.54$; $p = 0.006$; $\eta^2 = 0.006$. The same situation was observed in Poland, $F(1,185) = 14.34$; $p < 0.001$; $\eta^2 = 0.01$. However, greater differences are characteristic of Poland. In the age groups, the IEO average is higher for practically every age group, except for those over 40, where the higher average applies to Poland.

Analizy przeprowadzono dla ogólnego wskaźnika orientacji przedsiębiorczej. Zaobserwowano występowanie dwóch istotnych statystycznie interakcji kraju, oraz płcią badanych osób.

W Bułgarii średni poziom IEO był wyższy niż w Polsce i wyniósł 3,82. W Bułgarii badane kobiety w porównaniu do mężczyzn uzyskały istotnie statystycznie niższą średnią orientacji przedsiębiorczej w porównaniu do mężczyzn, $F(1;1185) = 7,54$; $p = 0,006$; $\eta^2 = 0,006$. To samo dotyczy Polski, $F(1;1185) = 14,34$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,01$. Większe różnice są charakterystyczne jednak dla Polski. W przedziałach wiekowych średnia IEO jest wyższa praktycznie dla każdego przedziału, poza powyżej 40 r.ż., gdzie wyższa średnia dotyczy Polski.

A similar analysis was performed at the level of individual IEO dimensions (Table 2).

In this analysis, a statistically significant country main effect on proactivity was observed. For Bulgaria, the obtained average turned out to be statistically significantly higher than that in Poland.

Dokonano podobnej analizy na poziomie poszczególnych wymiarów IEO (Tabela 2)

W niniejszej analizie zaobserwowano występowanie istotnego statystycznie efektu głównego kraju dla proaktywności. Dla Bułgarii uzyskana średnia okazała się być istotnie statystycznie wyższa w porównaniu do Polski.

Table 2. Descriptive statistics on the dimensions of Individual Entrepreneurial Orientation and country

Tabela 2. Statystyki opisowe dotyczące wymiarów indywidualnej orientacji przedsiębiorczej i kraju

Variable		Innovativeness		Proactvitiy		Risk-taking	
		M	SD	M	SD	M	SD
Country	Bulgaria	3.77	0.66	4.33	0.63	3.37	0.9
	Poland	3.45	0.71	3.75	1.03	3.4	1.09
	Statistical test result *	F(1;1185) = 1.77; p = 0.18		F (1;1185) = 7.54; p = 0.006; eta ² = 0.006		F(1;1185) = 0; p = 0.99	

IV. Conclusions

The basic research results present different levels of IEO, in terms of countries, as well as gender and age. This is confirmed by the previous cross-country and comparative research showing the differences in levels of entrepreneurship by taking the specificity of, among others, the country of respondents' origins into account (Grilo and Irigoyen, 2006; Vinig and Dorresteijn, 2007). The research contributes to the further search for IEO antecedents and Entrepreneurial Intention. In further research, it is worth considering a cultural context, as well as the impact of economic education conducted in the analysed countries. The results cannot be generalised to the entire population, but they may inspire to analyse good practices implemented at partner universities.

IV. Konkluzje

Podstawowe wyniki prezentują różne poziomy IEO zarówno w ujęciu krajów, jak i biorąc pod uwagę płeć, wiek. Potwierdzają wcześniejsze badania międzynarodowe, porównawcze, które prezentują różnice w poziomach przedsiębiorczości biorąc pod uwagę specyfikę między innymi kraju, z którego pochodzą respondenci (Grilo and Irigoyen, 2006; Vinig and Dorresteijn, 2007). Badania stanowią przyczynek do dalszych poszukiwań antecedensów IEO, intencji przedsiębiorczej. Warto wziąć pod uwagę w dalszych pracach kontekst kulturowy, jak również wpływ edukacji ekonomicznej realizowanej w badanych krajach. Wyników nie można uogólniać na całą populację, jednak mogą one inspirować do analizy dobrych praktyk wdrażanych na partnerskich uczelniach.

References/Bibliografia

- Ajzen, I. (1991).** The theory of planned behaviour. *Organizational Behaviour and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.
- Bakracheva, M., Pavlov, D., Gudkov, A., Diaconescu, A., Kostov, A., Deneva, A., Kume, A., Wójcik-Karpacz, A., Zagorcheva, D., Zhelezova-Mindizova, D., Dedkova, E., Haska, E., Stanimirov, E., Strauti, G., Taucean, I., Jovanović, I., Karpacz, J., Ciurea, J., Rudawska, J., Ivascu, L., Milos, L., Venera, M., Sheresheva, M., Tamasila, M., Veličković, M., Damyanova, S., Demyen, S., Kume, V., Blazheva V., (2020)** The intergenerational family businesses as a stress management instrument for entrepreneurs, Academic Publisher University of Ruse "Angel Kanchev" e-ISBN: 978-954-712-794-4
- Bird, B. (1988).** Implementing entrepreneurial ideas: the case for intention. *Academy of Management Review* 13(3), 442-453.
- Bolton, D. L., Lane, M. D. (2012).** Individual entrepreneurial orientation: development of a measurement instrument. *Education Training*, 54(2/3), 11–11.
- Bruyat, Ch., Julien P-A. (2001).** Defining the field of research in entrepreneurship, *Journal of Business Venturing* 16, Elsevier Science Inc. 165-180.
- Grilo, I. & Irigoyen J-M., (2006).** Entrepreneurship in the EU: To Whish and Not to Be, *Small Business Economics* 26(4):305-318
- Hisrich, R. D. (1990).** Entrepreneurship/Intrapreneurship. *Am Psychol* 45(2), 209–222
- Krueger, N. F. (1993).** The impact of prior entrepreneurial exposure on perceptions of new venture feasibility and desirability. *Entrepreneurship Theory & Practice*, 5, 5-21.
- Kuratko, D.F. (2009).** *Entrepreneurship: Theory, process, practice* (8th ed.). Mason, OH: Southwestern/ Cengage Publishers.
- Luor, T., Lu H-P., Yu H., Chang K. (2014).** Trends in and contributions to entrepreneurship research: a broad review of literature from 1996 to June 2012, *Scientometrics* (2014) 99:353–369
- Marlow, S. & McAdam, M. (2011).** Analyzing the influence of gender upon high technology venturing within the context of business incubation. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 36(4), 655–676.
- Ronstadt, R.C. (1984).** *Entrepreneurship*. Dover, MA: Lord Publishing. Schumpeter J.A. (1965). *Economic Theory and Entrepreneurial History*. In: Aitken HG (ed) *Explorations in enterprise*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Rudawska, J. (2020).** In search of mediators in the relationship between entrepreneurial orientation and performance: the mediating role of technology park support, *Optimum. Economic Studies* nr 1 (99), s. 128-143.
- The Global Entrepreneurship Monitor 2019/2020 Global Report** <https://www.gemconsortium.org/report/gem-2019-2020-global-report>
- Wójcik-Karpacz A., Karpacz J., Pavlov D. & Rudawska J. (2018).** Entrepreneurial orientation and performance in the context of market dynamism: similarities and differences between Polish and Bulgarian companies, *Management Forum*, vol. 6, nr 41-47 doi:10.15611/mf.2018.4.06
- Vinig, Tsvi G. & Dorresteijn, W. (2007).** Determinants of Entrepreneurial Orientation Among Students - A Comparative Study of Dutch, Norwegian and Israeli Students.